

PODSTAWOWE IDEE I KONCEPCJE W GEOGRAFII

TOM

8

**DOROBEK POLSKIEJ GEOGRAFII
PO KONFERENCJI W RYDZYNIE
OCENA KRYTYCZNA**

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

Wojciech RETKIEWICZ

Uniwersytet Łódzki

INTERNET JAKO NOWY PRZEDMIOT W BADANIACH GEOGRAFICZNYCH

Geografowie polscy wielokrotnie podejmowali dyskusje nad stanem i kierunkami dalszego rozwoju geografii jako dyscypliny naukowej. Wystarczy wskazać tu jako przykłady najważniejsze powojenne konferencje metodyczne, które miały miejsce w: Osiecznej (1955), Jabłonnej (1966), Poznaniu (1972) i Rydzynie (1983). Czas jaki upływa od spotkania polskich geografów w Rydzynie pozwala na dokonanie pewnej krytycznej oceny i weryfikacji wypracowanych wówczas założeń kierunków teoretycznych i metodologicznych rozwoju geografii polskiej.

O roli jaką odegrała konferencja w Rydzynie, świadczyć może fakt, iż w ostatnich latach wielokrotnie stanowiła ona punkt odniesienia w dyskusjach nad stanem polskiej geografii. Jednym z przykładów efektów takich rozważań może być publikacja pt „Geografia polska u progu trzeciego tysiąclecia”, która ukazała się w 1999 roku, jako wynik dyskusji licznej grupy geografów na konferencji w Zakopanem w ramach obchodów 150-lecia geografii na Uniwersytecie Jagiellońskim. Zaproszeni do dyskusji naukowcy, reprezentujący wszystkie ośrodki geograficzne w Polsce, podjęli się zadania oceny stanu polskiej geografii po piętnastu latach od konferencji w Rydzynie. Jak zauważają B. Domański i W. Widacki obrady w Rydzynie odbyły się „po przełomie społecznym lat 1980-1981, kiedy rozbudzone zostały nowe oczekiwania we wszystkich sferach życia w Polsce, ze sferą nauki włącznie” (Domański, Widacki 1999). Kolejne lata przyniosły szereg istotnych zmian stanowiących nowe uwarunkowania dla rozwoju nauki w Polsce i na świecie.

Należy zauważyć, że trzydzieści lat jakie upłynęło od spotkania w Rydzynie objęło w Polsce zarówno okres prób utrzymania systemu gospodarki centralnie planowej, porozumień „Okrągłego Stołu”, reform społecz-

nych i gospodarczych, jak i przemiany polityczne pozwalające na rozwój gospodarki wolnorynkowej. W okresie tym dokonały się również znaczące, trudne do przewidzenia na początku lat 80-tych XX wieku, zmiany w europejskich strukturach politycznych i gospodarczych.

Przemianom tym towarzyszył także znaczący postęp technologiczny, zwłaszcza w dziedzinie informatyki i telekomunikacji. Od roku 1990 obserwowany jest stały rozwój Internetu – sieci informatycznej, która swym zasięgiem objęła cały świat, posiadając obecnie ponad 2 miliardy użytkowników.

Z oczywistych przyczyn w Rydzynie nie podejmowano dyskusji związanych bezpośrednio z rozwojem Internetu, niemniej w wypowiedziach niektórych uczestników znaleźć można przesłanki dla podejmowania przez geografów badań zarówno w tej, jak i innych nowych dziedzinach. Wskazać tu można na referat „Główne orientacje badawcze w geografii społecznej i gospodarczej”, w którym grupa autorów⁸ zaprezentowała charakterystykę podstawowych orientacji podejść metodologicznych, wyjaśniając przyczyny pojawiania się i implementacji ogólnych kierunków badań w geografii.

Charakteryzując rozwój różnych orientacji badawczych w geografii, autorzy powołują się na R.J. Johnstona i prezentują tezę, że „kierunki rozwoju dyscyplin akademickich są odpowiedzią na potrzeby społeczeństwa, w którym te dyscypliny istnieją”. Zdaniem autorów „są one wytworem określonego splotu warunków”. Pragnę wskazać na trafność stwierdzenia Johnstona – które posiada charakter ogólniejszy – jak również spostrzeżenie autorów o mnogości uwarunkowań (splotu warunków), zarówno pochodzących z wnętrza danej dyscypliny naukowej – w tym przypadku geografii – jak i spoza niej.

Pojawianie się nowych orientacji badawczych rodzi dwojakie konsekwencje. Po pierwsze, poprzez krytyczne nastawienie do istniejących wcześniej kierunków badań, może prowadzić do ich modyfikacji, na co zwraca uwagę Grzeszczak (1991) pisząc (w odniesieniu do geografii przemysłu), że „orientacja klasyczna z lat pięćdziesiątych różni się od orientacji klasycznej z lat siedemdziesiątych – okresu, w którym mamy do czynienia z dobrze rozwiniętymi innymi orientacjami, behawioralną czy radykalną.” W skrajnym przypadku nowe orientacje mogą skutkować całkowitą eliminacją wcześniejszych podejść badawczych.

Zmiany w orientacjach badawczych a także zanikanie pewnych kierunków badań i pojawianie się nowych wydaje się naturalnym procesem rozwoju nauki. Zapewne wynika to po części z dokonującego się postępu

---

⁸ Marek Jerczyński, Jerzy Grzeszczak, Alina Muzioł, Ewa Nowosielska, Wiesław Rozłucki, Grzegorz Węclawowicz.

cywilizacyjnego, kiedy to dotychczasowe problemy badawcze tracą swoją istotność – co utożsamiać można ze wspomnianymi wcześniej zmianami potrzeb społecznych. Takie podejście do badań powoduje, że w nauce mamy do czynienia z pewnym sprzężeniem, w którym dokonujący się postęp naukowy, odpowiadając na bieżące pytania, prowadzi do rozwoju cywilizacyjnego, a ten, z kolei otwiera nowe pola badawcze poprzez pojawianie się nowych potrzeb społecznych.

Podejmując geograficzne badania związane z Internetem naturalną rzeczą wydaje się poszukiwanie w geografii takich obszarów problemowych, które istniejąc wcześniej mogłyby stanowić ich podstawę zarówno terminologiczną jak i metodologiczną. Wydaje się, że w początkowej fazie badawczej, rolę taką mogą pełnić geografia łączności oraz geografia usług. Z upływem czasu, w miarę coraz lepszego rozpoznania nowego problemu pojawiać się będą nowe pojęcia – zastępujące dotychczasowy system metafor i zapożyczeń, jak również nowe narzędzia warsztatu metodologicznego. Niestety jak wskazują spostrzeżenia uczestników konferencji w Rydzynie, w okresie powojennym, zarówno geografia łączności jak i geografia usług rozwijane były jedynie w niewielkim stopniu (Kulikowski i in. 1991).

W przedstawionej przez Maika i Stryjakiewicza „Strukturze badań geografii społeczno-ekonomicznej” (1991), prezentującej dorobek publikacyjny geografów, wśród obszarów będących przedmiotem badań geografów, co prawda pojawia się geografia usług, natomiast całkowicie pominięta zostaje geografia łączności. Udział prac z zakresu geografii usług w omawianym przez autorów okresie nie przekracza 5%.

O geografii usług, jako wyodrębniającej się dyscyplinie naukowej, wspomina także w innym miejscu Stryjakiewicz (1991). Zauważa on, że do lat 70-tych XX wieku, badania dotyczące usług mieściły się w polu badawczym geografii osadnictwa, i nawiązywały do teorii ośrodków centralnych Christallera. Badania koncentrowały się wówczas głównie wokół problematyki handlu, zarówno detalicznego jak i hurtowego, a także związane były z przestrzennym zróżnicowaniem szkolnictwa wyższego. W latach 70-tych zaczęły pojawiać się prace związane z usługami, posiadające charakter teoretyczny i metodologiczny, co stanowiło potwierdzenie krystalizowania się nowej dyscypliny naukowej. Na przykład w pracach Polarczyka z tego okresu znajdujemy próby zdefiniowania strefy usług oraz jej systematyzacji, zaś u Nowosielskiej pojawiają się metody pozwalające na analizę podaży i popytu na usługi. Prace te, w pewnym stopniu mogą być przydatne także dla badań związanych z Internetem.

Z kolei na fakt braku podejmowania badań z geografii łączności zwrócił uwagę Łoboda (1991) stwierdzając, że problematyka łączności w badaniach geograficznych „należy dotąd do najślabiej rozwiniętych i rozwija-

nych w naszej geografii społeczno-ekonomicznej.” Jedyne badania w tym zakresie prowadzone były przez Hoffa (1962, 1970, 1983) i Łobodę (1973). Łoboda dostrzegając rosnącą rolę i znaczenie przekazu informacji w procesach społeczno-gospodarczych spodziewał się, że w przyszłości nastąpi wzrost zainteresowań tym zagadnieniem. Stwierdza, że „być może wzrost zapotrzebowania na usługi łączności i znaczenie problematyki informacji przyczynią się do rozwoju wszechstronnych badań w omawianym zakresie, a głównie nad rozwojem sieci infrastruktury środków łączności, ich funkcjami oraz współzależnościami z innymi zjawiskami i procesami leżącymi u podstaw geografii społeczno-ekonomicznej.”

Obecnie postulat ten został w całości spełniony. We współczesnej cywilizacji opartej w znacznej mierze na przesyłce i dostępie do informacji, w dobie globalnej łączności komórkowej i coraz powszechniejszego korzystania z Internetu, przed geografiami łączności, a także całą geografiami społeczno-ekonomiczną otwierają się nowe, ciekawe i zarazem ważne z punktu widzenia społecznego obszary badań.

Na konieczność ciągłego poszukiwania nowych obszarów badawczych w geografii zwracał uwagę Chojnicki. Dokonując podsumowania dyskusji w Rydzynie pisał: „Zmiany zakresu nauki spowodowane są uwzględnieniem nowej problematyki i pociągają za sobą wzbogacenie o nowe treści, których konsekwencją bywa z kolei rozszerzanie problematyki” (1991). Jego zdaniem jedną z podstawowych ról stojących przed geografiami jest to, aby „wierniej i głębiej opisać i zrozumieć świat, a przez to uzyskać wiedzę bardziej interesującą i pożyteczną”.

Przy takich założeniach geografia posiada możliwości ciągłego rozwoju jako dyscypliny naukowej. Warunkiem jest jednak częstsze podejmowanie nowych tematów badawczych, istotnych z punktu widzenia aktualnych potrzeb społecznych. Jednym z takich tematów, spełniających powyższe kryterium jest wszechstronne poznanie Internetu.

Należy stwierdzić, że w Polsce świat Internetu jest dopiero w niewielkim stopniu rozpoznawany przez geografów. Geografowie z innych krajów, zwłaszcza w USA i Europie Zachodniej, dostrzegli ten problem badawczy nieco wcześniej, co pozwoliło na wyłonienie spośród nich specjalistów w tej dziedzinie, określanym mianem cybergeografów. Wśród realizowanych przez nich celów badawczych jest nie tylko poznanie rozwoju samej sieci, jej struktur i sposobu funkcjonowania, lecz także określenie wpływu jaki Internet wywiera na wszelkie aspekty życia człowieka. Pewnym problemem związanym z badaniami Internetu jest fakt, że mamy tu do czynienia z dynamiką rozwoju i odgrywanej roli na skalę nie spotykaną w dotychczasowej historii nauki. Sprawia to, że jednocześnie z bieżącymi obserwacjami istnieje konieczność tworzenia nowych pojęć i terminów

naukowych, a także wypracowywania podstaw teoretycznych i metodologicznych dla prowadzenia badań w tym obszarze wiedzy.

Dynamiczny wzrost wykorzystania Internetu na świecie, a także udostępnienie go w Polsce w dużej części pokrywa się z analizowanym okresem po konferencji w Rydzynie. Pozwala to określić na ile geografowie w Polsce dostrzegli nowe pole badawcze i włączyli się w poznawanie Internetu.

W pierwszej kolejności chciałbym zwrócić uwagę na wspomnianą już wcześniej publikację, będącą wynikiem dyskusji geografów na konferencji w Zakopanem. Uczestniczący w niej naukowcy jako jeden z celów postawili sobie ocenę dorobku polskiej geografii w piętnaście lat po Rydzynie. Rozpoczynając dyskusję na ten temat Chojnicki w artykule „O geografii” dokonał diagnozy polskiej geografii szukając odpowiedzi na podstawowe pytania: jaką nauką jest geografia, czym się zajmuje w aspekcie przedmiotowym, jakiego rodzaju wiedzy dostarcza, czemu służy oraz jaka jest jej pozycja w nauce i społeczeństwie. Poza stwierdzeniem wyraźnej trudności w ustaleniu jednolitej koncepcji przedmiotowej geografii, prowadzącej do wyraźnego utrwalania się podziału na geografie fizyczną i społeczno-ekonomiczną, Chojnicki (1999) wskazuje na zachowawczą postawę większości geografów, rzadko podejmujących nowe wyzwania badawcze. Jego zdaniem są to niewykorzystane możliwości, z których korzystają inne dyscypliny naukowe, często posiadające ku temu mniejsze kompetencje. Pisał on, że: „O pozycji geografii w przyszłości zadecyduje podejmowanie przez geografów znaczących problemów współczesności i przyszłości”. Podobny pogląd prezentowany był przez Chojnickiego także w Rydzynie, co świadczyć może, w rozpatrywanym piętnastoleciu, o niewielkim zaangażowaniu polskich geografów w podejmowanie nowych problemów badawczych.

W podobnym duchu wypowiadał się Wojciechowski (1999) w „Refleksjach o istocie geografii”, zauważając, że współczesny świat stawia przed geografami wiele nowych wyzwań, do badania których to właśnie geografowie są najbardziej predestynowani. Wskazuje tu na problem globalizacji praktycznie wszystkich aspektów życia oraz coraz większej ilości informacji dostępnych nauce. Jego zdaniem „tylko geografowie są przygotowani do wypracowania sposobów selekcji i weryfikacji informacji napływających współcześnie od każdego niemal mieszkańca Ziemi, informacji dotyczących zdarzeń i faktów, które odznaczają się „adresem geograficznym” i tylko w kontekście geograficznym mogą być poprawnie interpretowane”.

Na nowe uwarunkowania w jakich rozwija się obecnie polska geografia zwrócił uwagę Maik (1999) w referacie „Niektóre problemy rozwoju polskiej geografii społeczno-ekonomicznej”. Mówiąc o tendencjach rozwojowych geografii wskazał na dwa bieguny wzrostu tej dyscypliny: ekono-

miczny i społeczny. O ile, jego zdaniem, w problematyce ekonomicznej geografowie winni podejmować badania związane z szeroko rozumianym procesem globalizacji, to nurt badań społecznych winien zmierzać w kierunku „ujęcia problematyki człowieka w zmieniającym się i coraz bardziej skomplikowanym środowisku społecznym i układach cywilizacji informacyjnej”

Należy zauważyć, że podejmowane badania geograficzne związane z Internetem doskonale wpisują się we wskazane tendencje zarówno w aspekcie ekonomicznym jak i społecznym.

O rosnącym znaczeniu Internetu w dobie globalizacji wypowiadał się Rykiel (1999) w referacie „Metafory geografii polskiej a jej stan i szanse rozwoju”. Stwierdza on, że dokonując oceny stanu geografii winno się uwzględniać kontekst historyczny. W omawianym okresie kontekst ten stanowią transformacja ustrojowa oraz proces globalizacji. Jak zauważa Rykiel globalizacja, w tym także w dziedzinie nauki, nierozzerwalnie powiązana jest ze zmianami technologicznymi w dziedzinie wymiany informacji, gdzie obok telewizji satelitarnej szczególną rolę odgrywa Internet.

W kontekście badań geograficznych, Rykiel postrzega jednak Internet nie jako przedmiot badań, lecz głównie jako narzędzie ułatwiające obieg informacji naukowych. Jego zdaniem „wpływ rozpowszechniania się Internetu i poczty elektronicznej na codzienną działalność geografów przejawia się w trzech płaszczyznach. Pierwsza z nich to wpływ na dostęp do informacji poprzez ograniczenie zbędnych nakładów czasu i pieniędzy. Druga płaszczyzna polega na demokratyzacji społeczności uczonych poprzez wzrost dostępności informacji dla wszystkich chętnych. Płaszczyzna trzecia przejawia się zaś w stwarzaniu lepszych możliwości dla młodego pokolenia geografów, którzy są lepiej od swoich starszych kolegów obeznani z techniką komputerową.” Mówiąc, że łatwiejszy, dzięki Internetowi, dostęp do informacji oznacza zmniejszenie roli odległości, pośrednio wskazuje na jeden z problemów badawczych podejmowanych przez cybergeografów.

Mimo powszechnego przekonania o wszechobecności Internetu praktycznie we wszystkich dziedzinach życia, jak dotychczas tylko w niewielkim stopniu stał się on przedmiotem badań geografów w Polsce. O ile zagranicą geografowie podjęli badania w tej dziedzinie na początku lat 90-tych XX wieku, to w Polsce pierwsze publikacje ukazały się dopiero dziesięć lat później. Uwarunkowań takiej sytuacji upatrywać można po pierwsze w opóźnieniach wykorzystywania nowych technologii informatycznych w Polsce w stosunku do państw zachodnich. W USA, państwie, w którym stworzono podstawy dla rozwoju Internetu, sieci informatyczne były wykorzystywane już w połowie lat 80-tych XX wieku, natomiast Polska uzyskała pierwszy dostęp do światowej sieci dopiero w roku 1990. Potrzeba było kilku lat, aby powstała w kraju odpowiednia infrastruktura sieciowa umożliwiająca wzrost liczby użytkowników. W pierwszym okre-

sie barierą rozwoju sieci był także wysoki koszt zakupu sprzętu komputerowego. Po drugie należy zauważyć, że w tym okresie miały miejsce istotne przemiany polityczne, prowadzące do całkowitej przebudowy dotychczasowego systemu społeczno-gospodarczego. Były to istotne problemy badawcze podjęte przez liczne grono geografów. W kolejnych latach problemami takimi była reforma administracyjna, a także akcesja do struktur Unii Europejskiej. W tych warunkach można zrozumieć, że badania Internetu odsuwane były na plan dalszy. Niemniej dokonując przeglądu publikacji polskich geografów z tego okresu można wymienić kilka publikacji poruszających zagadnienia związane z Internetem i ludzką aktywnością pojawiającą się w wykreowanej dzięki niemu cyberprzestrzeni. W roku 2000 ukazał się artykuł Retkiewicza na temat rozwijającego się w Polsce handlu internetowego (2000). Ten sam autor (2002), w dwa lata później, pisał o przestrzeni wirtualnej jako miejscu pracy, usług, wypoczynku i zamieszkania wskazując w jaki sposób wpływa ona na zmiany zachowań przestrzennych ludności. W tym samym czasie Ilnicki (2002) podjął temat badań kawiarenek internetowych, który kontynuował w ciągu kilku następnych lat publikując 3 prace na ten temat. Problematyka człowieka związana ze społecznościami funkcjonującymi w sieci pojawiła się w pracach Klimy i Retkiewicza (2003) oraz Mordwy (2005). Problem badań zachowań ludzkich w cyberprzestrzeni zaprezentował Retkiewicz (2006) w roku 2006. O wykorzystaniu Internetu w kreowaniu wizerunku miast i o serwisach internetowych miejscowości pisali Wiluś (2004), Retkiewicz (2006), Guzik (2004) i Ilnicki (2005). Pojawiły się także prace o charakterze teoretycznym: Ilnickiego (2005b) - o porównaniu przestrzeni fizycznej i rzeczywistej oraz Retkiewicza (2008) prezentująca wybrane koncepcje cyberprzestrzeni. Oprócz wymienionych, do roku 2010 ukazało się jeszcze 10 innych publikacji związanych z wykorzystaniem Internetu. W roku 2009 do grona badaczy dołączył Janc, który początkowo z Ilnickim, a od roku 2011 samodzielnie podjął badania w zakresie geografii hiperliników (Ilnicki, Janc 2009; Janc 2011).

Praktycznie wszystkie wymienione prace to artykuły lub rozdziały opracowań monograficznych. Jak do tej pory brak jest obszerniejszego polskiego opracowania poruszającego zagadnienia teoretyczne geograficznych badań Internetu i cyberprzestrzeni. W bazach danych dotyczących prac naukowych (OPI) znajdują się 132 pozycje związane problemowo z Internetem, w tym 210 rozpraw doktorskich i 10 habilitacyjnych. Niestety nie ma wśród nich prac geograficznych.

W tym kontekście należy stwierdzić, że mimo pojawienia się w nauce nowego obszaru problemowego, a także postulatów konieczności podejmowania nowych tematów, zgłaszanych zarówno podczas konferencji w Rydzynie jak i na następnych spotkaniach geografów, Internet i cyber-

przestrzeń nadal czekają na odkrycie przez przedstawicieli tej dyscypliny. Waga zagadnienia, jak i szeroki zakres problemowy takich badań winny być potraktowane jako szansa dla dalszego rozwoju geografii i zaznaczenia swojego wkładu w ogólny rozwój nauki.

LITERATURA

- Domański B., Widacki W., 1999, *Od Rydzyny do Zakopanego* [w:] *Geografia polska u progu trzeciego tysiąclecia*, Instytut Geografii UJ, Kraków.
- Grzeszczak J., 1991, *Podstawowe orientacje badawcze w geografii przemysłu*, [w:] Z. Chojnicki (red.), *Podstawowe problemy metodologiczne rozwoju polskiej geografii*, UAM, Poznań.
- Kulikowski R., Potrykowski M., Rykiel Z., 1991, *Warunki rozwoju geografii społeczno-ekonomicznej*, [w:] Z. Chojnicki (red.), *Podstawowe problemy metodologiczne rozwoju polskiej geografii*, UAM, Seria Geografia, 48, Poznań.
- Maik W., Stryjakiewicz T., 1991, *Struktura badań geografii społeczno-ekonomicznej*, [w:] Z. Chojnicki (red.), *Podstawowe problemy metodologiczne rozwoju polskiej geografii*, UAM, Seria Geografia, 48, Poznań.
- Stryjakiewicz T., 1991, *Geografia usług*, [w:] Z. Chojnicki (red.), *Podstawowe problemy metodologiczne rozwoju polskiej geografii*, UAM, Seria Geografia, 48, Poznań.
- Łoboda J. 1991, *Geograficzna problematyka badawcza łączności*, [w:] Z. Chojnicki (red.), *Podstawowe problemy metodologiczne rozwoju polskiej geografii*, UAM, Seria Geografia, 48, Poznań.
- Chojnicki Z. 1991, *Stan i tendencje geografii polskiej*, [w:] Z. Chojnicki (red.), *Podstawowe problemy metodologiczne rozwoju polskiej geografii*, UAM, Seria Geografia, 48, Poznań.
- Chojnicki Z., 1999, *O geografii*, [w:] B. Domański, W. Widacki (red.), *Geografia polska u progu trzeciego tysiąclecia*, IGUJ, Kraków.
- Wojciechowski H. K., 1999, *Refleksje o istocie geografii*, [w:] B. Domański, W. Widacki (red.), *Geografia polska u progu trzeciego tysiąclecia*, IGUJ, Kraków.
- Maik W., 1999, *Niektóre problemy rozwoju polskiej geografii społeczno-ekonomicznej*, [w:] B. Domański, W. Widacki (red.), *Geografia polska u progu trzeciego tysiąclecia*, IGUJ, Kraków.
- Rykiel Z., 1999, *Metafory geografii polskiej a jej stan i szanse rozwoju*, B. Domański, W. Widacki (red.), *Geografia polska u progu trzeciego tysiąclecia*, IGUJ, Kraków.
- Retkiewicz W., 2000, *Shopping on the Web*, [w:] *Contemporary Role of the Service Sector*, „Przestrzeń-Społeczeństwo-Gospodarka”, 5.
- Retkiewicz W., 2002, *Przestrzeń wirtualna jako miejsce pracy, usług, wypoczynki i 'zamieszkania'*, [w:] *Współczesne formy osadnictwa miejskiego i ich przemiany*, XV Konwersatorium Wiedzy o Mieście Łódź.
- Ilnicki D., 2002, *Fenomen kawiarenek internetowych*, [w:] *Współczesne formy osadnictwa miejskiego i ich przemiany*, XV Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Łódź.

- Klima E., Retkiewicz W., 2003, *Ethnic Minorities in the Internet*, [w:] *The Role of ethnic minorities in border regions*, Region and Regionalism.
- Mordwa S., 2005, *Religious Minorities of the Internet: the Case of Lodz, Poland*, [w:] *Religion in the time of changes*, "Space-Society-Economy", 7.
- Retkiewicz W., 2006, *Człowiek w cybergeografii*, [w:] W. Maik, K Rębowska, A. Suliborski (red), *Człowiek w Badaniach Geograficznych*, Podstawowe idee i koncepcje w geografii t. 2.
- Wiluś R., 2004, *Łódź w Internecie*, [w:] W. Retkiewicz (red.), *Formation of information society in the regions of uniting Europe*, "Space-Society-Economy", 6.
- Retkiewicz W., 2006, *Wykorzystanie technologii informatycznych w województwie łódzkim w dobie budowy społeczeństwa informacyjnego- przykład miejskich serwisów internetowych*, [w:] A. Jewtuchowicz, A. Suliborski (red), *Przestrzenne zróżnicowanie procesów transformacji społeczno-gospodarczej w regionie łódzkim*, Wydawnictwo UŁ, Łódź.
- Guzik R., 2004, *Polskie miasta i gminy wiejskie w Internecie – geografia społeczeństwa informacyjnego* [w:] J. Słodczyk (red.), *Rozwój miast i zarządzanie gospodarką miejską. Miasta w okresie przemian*. Opole.
- Ilnicki D., 2005, *Technologie informacyjne w funkcjonowaniu wybranych miejscowości woj. opolskiego*, [w:] T. Marszał (red.), *Problemy rozwoju małych miast w wymiarze lokalnym i regionalnym*, „Biuletyn KPZK PAN”, 220.
- Ilnicki D., 2005b, *Rzeczywistość fizyczna - rzeczywistość wirtualna. Przestrzeń geograficzna - cyberprzestrzeń*, [w:] W. Maik, K. Rembowska, A. Suliborski (red.), *Geografia jako nauka o przestrzeni, środowisku i krajobrazie*, Podstawowe idee i koncepcje w geografii, t. 1, Toruń.
- Retkiewicz W., 2008, *Wybrane koncepcje cyberprzestrzeni w geografii* [w:] W. Maik, K. Rembowska, A. Suliborski (red.), *Terytorium, Region Miejsce – czas i przestrzeń w geografii*, Podstawowe idee i koncepcje w geografii, t. 4. Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy Bydgoszcz.
- Ilnicki D., Janc K., 2009, *Topology, nodality and space of internet flows*, „Acta Universitatis Palackianae Olomucensis – Geographica”, 40, 2,
- Janc K., 2011, *Geografia hiperlinków – przestrzenny wymiar samorządowych serwisów internetowych*, „Studia Regionalne i Lokalne”, 4 (46).

Oddajemy do rąk Czytelnika kolejny tom z serii „**PODSTAWOWE IDEE I KONCEPCJE W GEOGRAFII**” pt. „Dorobek polskiej geografii po konferencji w Rydzynie. Ocena krytyczna”. [...] Właśnie minęło 30 lat od przełomowej dla polskiej geografii konferencji w Rydzynie (1983 r.). Miała ona duże znaczenie dla przemian teorii i praktyki geografii. W Rydzynie zwrócono uwagę na odmienne od dotychczasowych możliwości interpretacyjne rzeczywistości badawczej geografii rozwijane zwłaszcza w krajach anglosaskich. W kontekście tym przedstawiono nowe pola badawcze naszej dyscypliny zwłaszcza nieistniejącą wcześniej geografii społeczną jej podejścia radykalne i behawioralne oraz zaprezentowano perspektywę humanistyczną w badaniach geograficznych. Mimo trudności instytucjonalnych w przebijaniu się efektów tej innowacyjnej konferencji do teorii i empirii polskiej geografii, czas pokazał, że jej dorobek nie został zaprzepaszczonej. Niniejszy tom składa się z 13 prac, w których autorzy podjęli teoretyczną refleksję nad rolą konferencji w Rydzynie dla polskiej geografii oraz krytyczny namysł nad dorobkiem geografii po konferencji.

Ze Wstępu

Dotychczas w serii *PODSTAWOWE IDEE I KONCEPCJE W GEOGRAFII* ukazały się:

T. 1

Geografia jako nauka o przestrzeni, środowisku i krajobrazie
pod red. W. Maika, K. Rembowskiej i A. Suliborskiego, Łódź 2005

T. 2

Człowiek w badaniach geograficznych
pod red. W. Maika, K. Rembowskiej i A. Suliborskiego, Bydgoszcz 2006

T. 3

Geografia a przemiany współczesnego świata
pod red. W. Maika, K. Rembowskiej i A. Suliborskiego, Bydgoszcz 2007

T. 4

Terytorium, region, miejsce – czas i przestrzeń w geografii
pod red. W. Maika, K. Rembowskiej i A. Suliborskiego, Bydgoszcz 2008

T. 5

Ujęcia i problemy badawcze we współczesnej geografii
pod red. W. Maika, K. Rembowskiej i A. Suliborskiego, Bydgoszcz 2009

T. 6

Geografia Regionalna – scalenie i synteza wiedzy geograficznej
pod red. W. Maika, K. Rembowskiej i A. Suliborskiego, Łódź, 2011

T. 7

Związki geografii z innymi naukami
pod red. W. Maika, K. Rembowskiej i A. Suliborskiego, Bydgoszcz 2012

DOROBEK POLSKIEJ GEOGRAFII

PO KONFERENCJI

W RYDZYNIE

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

www.wydawnictwo.uni.lodz.pl
e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl
tel. (42) 665 58 63, faks (42) 665 58 62

ISBN 978-83-7969-338-2

